

ئاستاي (فلسفە / زانست) ، باديە ، ژيترەك ، ھارارى . خوندنەوى ۋە بدولمو تەلىپ ۋە بدولما

لە پشت ناو نىشانى سەرگى ئى و باب تەو ھەر تەنھا ئاستاي فلسفە و زانست نەو ستاۋ ، بىكە ئاستاي تەكەنلەژيا و ژىرى دەستكرد دىشەتەو . بى و مانا يەش كارى بىريار و داھەنەر و فەلەسووفان تەنھا تەريزە كەرنى فەكەر و فلسفە ، زانست و تەكەنلەژيا نىيە ، بىكە بى و پەناۋ بىنا ماكانى ئازادى و جياۋازى ، داھەنان و سەيرور ، مەقدەستى و خەشەختى . ھەو دەندەن دەسەتە ستەمكارەكان بى گەشتى تەكەشەكەننە و تەوانىنە و جىھان بىنى پەشەكەوتەو بى ژيانە و پەيوەندىەكان گەشە پەبدەن .

(1)

ئالان بادىيە

كەمە نىستەكى ماۋىيە و دەستى لە گریمانە كەمە نىستى گەربەو و لە شارى (رىبات) ى وەلاتى (مەغرىب) ى ۋەزىرە بى لە سا ى 1937 لە دايكەو ، چەل سەكە كار لە فلسفە فەدا دەكاتە و كەمەكە بەرھەمى چا پەراۋى بە كەتەبخانە ى فەلەسە نىيە بەخەشەو .

پەيوايە فەلەسووف ھەمىشە نامەيە ، چەنكە كەمەكە بىر كەرنەو ى نەۋى ھەيە ، كە بەبەدەنگى زەرتەين شەيەيان لەسەر دەكاتە . ئى و كەسە نامەيە ، خەكەكانەكە بەرەو كەمەكە كەشە نەۋە رادەكەشەتە ، بەبە بانگەشە كەرنە رازىيان دەكاتە : ھەموو ئى و كەشانە گەردەو نىن .

بىر كەرنەۋە لە رەگە رووداۋەۋە

نەۋە ى يەكەم

قەسە لە دوو جەر لە بەختىارى دەكەتە : بەختىارى لە رەگە توۋەندەتەزى و فەرتەفە . بەختىارى لە رەگە راستگەيى و دادپەروەرىيەۋە . ئى و دوو جەر لە بەختىارى ھەزارىيەكى گەورەيان لە پەيوەندە حەقىقى لە نەۋەندا ھەيە . بى و مانا يەش لە نيۋان كەسى بەختىار بە مانا سەكراتىيەكە (ۋەكە ئى و كەسەكى بىر دەكاتەۋە) و كەسى بەختىار بە مانا كالىكەسىيەكە (ۋەكە ستەمكارەكە بە فەرتەفە بەسەر ئەۋەتەرا زەبەۋە) . ھىچ گەتەۋەكە بە رازا يەرنە نەۋەنياندا نىيە و گەتەۋەكى نەۋەنيان سەركەۋەتنە و دەۋەان دىارى

دځات... ئالان باديه هډدځات لځنځوان بځتياړي وځ راستگځي و
 بيركردنځ و بځتياړي لځ رځگاي سټمكاري و فرتوفځځو، پرسياړي
 فځلسځفځ چيځ بځرز بځكاتوځ؟ بځ ئوځش پځويسټځ بځوځينځ
 (هځبځژاردن) هځبځژاردن لځ نځوان ئو دوو جځرځ لځ بځچوون... پرسياړ
 ئوځيځ ئايا دځكځوينځ لاي سوكرات يان كاليكليس؟. باديه پځيوايځ
 فځلسځفځ بيركردنځوځي هځبځژاردنځ، بځياردانځ... بځيځ دځبځ راځي
 هځبځژاردنځ بيركردنځوځ بځين، ئايا خځيار - هځبځژاردن وجودځ-
 بوونځ، يان خځيار- هځبځژاردنځ فيكرځ؟

نموونځي دووځم

كاتځ كځ رځمانيهځكان بځ سځركردايځتي (مارسيلځس) وځاتي يځنانيان
 داگير كرد، لځبځر ئوځي مارسيلځس شارځزايي زځري لځ ماتماتيځ
 هځبوو، سځربازځكي وځ پځيامنځر بځدواي (ئځرخميدس) ي ياخي و
 داهځنځر و ماتماتيكراني يځنانيدا نارد، بځ ئوځي بيځينځ...
 ئځرخميدس ئو كاتيش هځر سځرقاځي داهځنځكاني خځي بوو، بځردځوام
 دځچووځ كځناري دځريا و لځسځر لمځكځي شځوځي ئځندازځي و هځل و
 گځش و بيركردنځوځ و خځياځ داهځنځرځكاني خځي دځنځشان، بځدواي
 سځلماننځي بيردځزځكانيدا وځ بوو... دواي ئوځي سځربازځك پځي گووت
 سځركردځ مارسيلځس داواي بينيني تځ دځكات، ئځرخمځدس هيچ قسځيځكي
 نځكرد و هځر خځريكي كځشاني شځوځي ئځندازځي و بيركردنځوځ و
 خځياځي داهځنځرانځي خځي بوو، سځربازځ پځيامبځرځك قسځكځي دووبارځ
 كردځوځ (سځركردځ دځيځوځ بتبينځ) ئځرخمځدسي ياخي چاوي هځنځناو
 گووتي: لځگځځ با بيردځزځكځم بسځلمځنم، سځربازځك گووتي من كارم
 بځ سځلماننځي بيردځزي تځدا نيي، سځركردځ داواي بينيني تځ دځكات،
 بځځام ئځرخمځدس بځ ئوځي وځځامي بداتځوځ هځر لځ كاري خځي
 بځردځوام بوو، سځربازځك تووځځي دځگاتځ ترځپك و راستځوځ
 شيرځكځي دځردځهځنځ و لځ ئځرخمځدسي دځوځشځنځ و خوځني تځكځي شځوځ
 ئځندازځيځكاني سځر لمځكځ دځبځ و رځنگي هځلځكاني سوور
 هځدځگځځنځ. لځو نموونځيځ دځردځكځوځت گفټوگځيځكي كردځيځي لځ
 نځوان راستيځكاني دځوځت و بيركردنځوځي داهځنځرانځدا نيي،
 هځميشځ مځسافځيځك لځ نځوان دځسځځات و راستيځكاندا هځيځ،
 مځسافځيځك لځ نځوان (مارسيلځس- سځركردځي رځمانيهځكان) و
 (ئځخځمځدس- ماتماتكراني يځناني) داهځيځ. باديه لځو خاځوځ قسځ لځ
 فځلسځفځ دځكات و دځځځ: ئځركي فځلسځفځ پځشنگ خستځ سځر ئو
 مځسافځيځ. بيركردنځوځي داهځنځرانځ تځنها بځ ياسايځكځوځ بځندځ،
 جځوهځري ئو ياسايځ دځكځوځتځ ناوځوځي داهځنځرځوځ، كاتځ لځ ياساي
 بيركردنځوځي داهځنځرانځ ورد دځبينځوځ، دځبينځ ئځرخمځدس دځكځوځتځ

دېرې وېلى كړدې دې سېلتې وې، چوڼكې خې سېلتې كاتې جيا بې سېلمانېدن
ناشې بېكې وېتې حاتې بې پېلې كاتې سېركې وېتې سېربازيې كاتې وې،
لېرې وې تووندوتېژې كارې خې دې كات و دې كې وېتې دېرې وې ياسا كاتې
داهې ناهې وې.

نمونه ي سېلم

فېلمې كې نايابې ژاپې نې هې، دېرې نېرې كې (مېزې گېشې) يې، فېلمې كې
بې ناوېشېانې (دوو عاشرې لې سېدارې دراو) يې كې كې لې و فېلمې
جوانانې كې هېلې نېرې كاتې خېشې وېستې دې نې خېشې نې. بې سادې يې
چېرې كې كې بې مشې وې يې: رووداوې فېلمې كې لې سېردې مې كلاسيكې
ژاپې نې وې رووېداوې. كچې كې لاو مېرد بې خاوې نې كارگې يې كې بچووك
دې كات، خاوې نې كارگې كې ژيانې كې باشې هې و پياوې كې راستگې يې،
بې سام كچې لاوې كې نې وې خېشې ناوېت و دې ست لې گې لاوې كې لې
فېرمانېرې كاتې مېردې كې تې كې دې كات، لې و زې مې نېشدا سزاي ژنې
خيانې تكار مردن بوو، دواچار هېردوو خېشې وېست بې گوندې كې رادې كېن.
لې و كاتې دا مېردې ژنې كې، هې و دې دات هېردووكيان بېرې زېت، بې وېش
دې سېلمې نې كې ژنې كې خې خېشې وېت... بې كورتي دواچار خېشې وېستې كان
دې گېرې نې و دوا وې نې بېر لې مردنېان زېردې خې نې يې كې، نې وان بې
زېردې خې نې و دوور لې بې زارې وې بېر و مردن دې بنې وې. لېرې دا وېشې
(زېردې خې نې) تې نها مېتافېرې و دې لالېت لې و دې كات، كې هېردووكيان
بې تې واوې يې كترېان خېشې دې وېت. دوا پې يامې فېلمې كې پېمانې دېت:
خېشې وېستې بېر لې مردن دې گېرېت.

(ژيل دې لېز قسې يې كې مالرې وېردې گېرې كې دې: هونېر بېر گېرې كړنې
لې مردن، بادې دې دې وې قسې يې بېر وې نې و بېر كړنې وې يې مان دې بات
كې بې بېن خېشې وېستېش بېر گېرې كړنې لې مردن، چوڼكې سېر لې نو
روو بې روو بې وې نې وې، كې كې تاي نايېت، خېشې وېستې
پې يو نېدې كې بې پې يو نېدې! لې نې وان رووداوې خېشې وېستې (بوون
سېر وېر دې بېتې وې) هېچ ياسا يې كې ژيان (ياسا يې شار، ياسا يې
هاوسېر گېرې) نابې پې وانې خېشې وېستې! خېشې وېستې رووداوې، نې وېش
فېلسېفې يې.

كې واتې نېرې فېلسېفې لاي بادې (مامې كړنې لې گې هې بېژاردن)
(مامې كړنې لې گې مې سافې) (مامې كړنې لې گې جياوازيې كان -
رووداوې كان). فېلسېفې مانا بې ژيان دې بې خېشېت، هېر تې نها لېقې
نې، لې مې عريفې نې كادېمې، بې كو پېشكېنې پې يو نېدې نې وان
هې بېژاردن و مې سافې و مامې كړنې لې گې رووداوې.

(2)

سلافې ژيژېك

ساڵی 1949 ل لوبلیانای سڼاڼ فنیا ل دایکبوو. ئ و مارکسیی کی ئاڼز و ڼڅڼ گری کولتوریی، ل جیهاندا وک فیل سو فکی ناواز سیر دکرکت، ل سسیالیزمی سربڅی یگسلاڼیای پیشوودا گډور بوو. ساڵی 1981 پلای دکترای ئایدیالیزمی ئامانی ل لوبلیانا وگرگرتوو.

فلسف دیالگ نیی

ژیژک دڼڼ فلسف فگتوگ نیی، یك نموونم ل گتوگ ی کی سړک ووتوو بدی، ک ب بدحا یبون کتای ن هاتبت. ئ رست ه رگیز ب راستی ل ئ فلاتوون ن گیشوو، هگل ل کانت ن گیشوو، هایدگر ل بنڼ تدا ل هیجیان ن گیشوو. کوات هچ دیالگ ل ئارادا ن بوو.

کاتیگ ری سړ کی فلسف فای (کلاسیک) بریتی ل حقیقت... لای (دیکسارت- 1596- 1650) ه ش تاک س رچاوی زانین ل گومان ب د رکان و (کانت- 1724- 1804) ل رگای ر څڼ گرتن و ئ ن ت می زانین داد م زرین. ه ش و ه ست لای کانت ت و او ک ری ی کترن و بیر کانمان ب ب ناو ڼ پو وچ ڼ. فلسف فای (هیگ- 1770- 1831) ل سړ ل جیکی دیالکتیک و ب ڼ و د چت.

ژیژک ز ب کورتی دڼڼ ل ک م ڼ گای ئ م دا ر ڼ سی شان یی فلسف ف زنجیر یك ه و وستی ت و او ساخت ی، واقع کی دروستکراوی در ڼ ی، ه ر ل فلسف فای د و و تی کانتی نو، س فیک رای ی نو، دوا تاز گری، ه موو ئ وانیدیک ش. خراپتر ل وان ش ت ئویلی ئ خلاق د ر وای فلسف فای، ئ و لوژیک ی ئ فلاتوون دڼڼ: (من فیل سو وفم، من راستیم) ر ڼ و کی میتافیزیکی گډور داد ه ڼ، ه رچ ن ب، ئایا ل س ر تادا ک فلسف فای ب و پ و و ر کار ساتام ز څست ت و و؟ د ب دژی ئ و کار ساتان ت بک شین. من مر فکی باشم و بایخ ب ه موو کار سات کانی جیهان د م. دریدا ل ناو استی کتبی (تارمای کانی مارکس) ک ه رگیز کتبی کی فلسف فی نیی، ب شو ی کی ز ر لاواز کار سات کانی ئ و جیهان ی ل (د) خا دا ر ز کردوو. ئ و ه ژاری بیرکردن و ی، ه موو کار سات کانی دنیا ل: ب کاری، ه اتن ل فربوون و مان و ی ب ب پار، باندی تریاکی، ه ژموونی د ستب س رداگرتن، ه ی کانی راگ یان دن. ه تد، ببینیت و. ئ و ب چوون هی ک س ڼ نیی فیل سو فکی گډور ب، ب کو هی ک س کی عاتیفی. چونک ل بنڼ تدا حقیقتی فلسف فی بریتی ل ک ل ڼ.

کوات ر ڼی فلسف ف چیی؟

کاری فیل سوفان لای هیگل دزیند وای نهانی جیها نه. بام فیلس فیل دگم نه. ژیرک دد و قس ی دوو چاری نودژییمان دد کات و، چونک نك هر دگم ن بوو، بکو ل ق ناغ کانی داه نانشدا زر ل و ئاستی ئستای نزمتر بوو. چونک ک ددین فیلس فیل دگم نه، پویست رلی فیلس فیل ب شوو سرووشتی کای هر تر نها فیلس فیل ببین! راستی فیلس فیل بو م سل ی و پ یوست... هتا ل سدای ن زد شوو ل زر و اتدا وک ه نگاریا، پل ل ندا... ئدب رلی فیلس فیل بینوو، ب نموون ئ و جیها بینیی فیلس فیل و ئایدیل ژیی ل بزووتن وای نشتیمانیدا دد ک ویت، تا پل ی کی گور ل ک ماری ئدب و رگیرا بوو. جگ ل و و ات ی کگرتوو کانی ئمریکا ب نموون ل 99% (ن و د و ن ل سد) شتک ب ناوی فیلس فیل کیشو ری- ک ننتینتال- بوونی ن بوو ((بام دواتر ئ و فیلس فیل لقی زر ل ل ب ت و وک بونیادگری، دوی بونیادگری، تی ری شیکردن وای د روونی، تی ری ئدب - قوتا بخا نی فرانکفرت-...)) ل بری فیلس فیل ک ننتینتالی، بواری ل ک کین وای ر شنبیری ل بش کانی زمان کانی ئینگلیزی، فیلسی، ئمانی، ئ و بوو، ک ت ب ئ وای هیگل، یان بادیل... بخو نیت، د بوا ی ئدب ب راوردکاری ه بژ ریت... بام ئ گ ر بت و ل ک کین و ل م شکی جورج کدا بک یت و تاقیکردن و ل س ر ئا ژان بک یت، د بوا ی روو ل ک لیژی فیلس فیل بک یت. ئ و و ی نودژیید ک ی! هر ئ و ندش نا ه ند جار فیلس فیل شو نی م عریفای دیکای گرت ت و، ب نموون کاتک شیوعیت ه رسی ه نا، فیلس فیل شو نی ب ر نگاری ی ک می گرتب و، ئ و کات فیلس فیل ل ه موو کاتک سیاستر بوو. بام د ب بزانی ه رگیز ئایدیل ل ژیا ناتوانت ناک کین کانی خ ل د ر وای خیدا ببینت. کوات گومانکردن ل خودی فیلس فیل، فیلس فیل ی.

هر چ نه ب، د ب دان ب و دا بنین، ک فیلس فیل ئمانیای مزن جگ ل فیلس فیل ب هیچ جرک هیچی دیک نی! بام د بزانی فیلس فیل ئمانی ب دیلی ش ش بوو... ئ و خودی گرفت ک ی، ئ و دوو شت ب ی ک و نا بت، د بت بزانی ه رگیز م رچی بوونی فیلس فیل ئمانی پ یو ندی ب ش ش و ن بوو. وک چن ه رگیز س رمای داری ک مر قی جیها نی س ی م د کات قوربانی ب ر ژ و ندی ئا بوریی کانی خ ی، م رچی بوونی مارکسیبوون نی، ل مللان ی نوانیا ندا مارکسییت ل دژی س رمای داری ب ر د و ام مر قی جیها نی س ی م د کات قوربانی کین ی ن و م شکی خ ی.

ل ک تاییدا قس ی من ئ و ی: خ ون ب بوونی فیلس فیل کی سرووشتی و ن بین. ه میش فیلس فیل د رچوون ل سرووشتی بوون

به به ئووی له مملانه دابهت. به مجرر ده توانین تیرککې بادی و
 تیزککې له بارې هومرجی فلسفه به شووېکې ئاشکرا
 بخوښو، که دهه فلسفه، به پناس، زیاده، هوبت، وک
 پیت، له گه مارجکې درو و له رگای تهها پویندی زیاده
 خودکې عاشق، یان سیاسی، یان زانستی، یان هونری، دهبت.

رځخندۍ يې کي دیکه هه یې، ئهگه رچی زه ر خښه ویستا نه یې، بهام من و بادی هه سڼگاندمان به کانت جیاواز و رنګه هیچ هاوگونجا نه کمان له نهواندا نه بهت. بهام سهره یې هه موو نه و شته نهگه تیفانه یې له باره یې کانتی نوو گوووم، شته کی دیکه مان لای کانت به ما بهت و، دزانی چیه؟ هه موو نه و یې له فلهسه فلهسه کیدا کهشم دهکات، مرغهسته و رزگرته له مرغه له کانت ئاماره یې به دهکات. ئایا رزگرته مرغه سهره یې فلهسه فلهسه نیه؟ نه و یې ده موه سهره یې نه و یې به رابکه شم سات وخته رزله گرته، که زه تر له کاتې سه فله ر و کهچکړدندا دده که ووت، له واته تانی به گانه دا، به مجره فلهسه فلهسه وک نه و یې هایدگر ده یې ووت په مان بهت هه ر له سهره تاو گوته یې نه و کهسانه نیه، که له واته که یاندا هه ست به دنیا بوون ده که نه. به که کو تا راده یې کی زه ر فلهسه فلهسه له به هره ره سه نهانی که مانه گای نه رگانه یې. ده توانین مرغهسته و رزگرته مرغه یې لای دیکار تیش بد زینه و. دیکارته رابه ریه فلهسه فلهسه نوو سهر به فله رگه یې هه شکی، له به شې دوو می گوته له باره یې مینه ده و، سهره یې کی مزن ده خاته روو، له باره یې نه و یې نه م ته نه ها به دزینه و یې هیومانه یزم وک دابونه ریه نه ویدیکه ده مان به کهچ ئا و ناخوات و، به که کو رهنبری خودی مرغه فیش له رزگرته مرغه یې غه ریه که متر نیه. نه و به به وای من خای سفری فلهسه فلهسه یې، هه موو فلهسه سوفله نه و ساته یې کهچکړدن یونیا ده نه ت.

کانت لـنـوان دوو چـمکی بـکارهـنـانی (گشتی عـقـه) و بـکارهـنـانی (تایبـتی عـقـه) دا جیاوازی دـکات، ئـوـی کانت بـکارهـنـانی تایبـتی عـقـه ناوی دـنـت، پـیـوستـه بـکار ی فـرمانـبرانی مـدنی لـ دامودـزگاکانی دـوـتـدا. بـمـام ئـوـی پـی دـگوتـرت گـتوگـی رـشـنبـیری، بـکارهـنـانی گشتی عـقـه. وکـ من تـگـیـشتیم مـبـست لـ تایبـتمـندی یـکم ساتـوختی چـسپانـدنی کـمـمـگایـ. بـمـام سـرـای هـمـو و ئـوانـ فیکـری کانت ئـوـی، کـ ئـمـی رـشـنـبـیران بـ شوـیـکی تاکـگـرایـی لـ شوـنـکـوتـی گـردوونـیدا بـشـدار بـین، لـ بـیـکـگـیـشتن لـنـو گـردوونـدا. ئـو فـردانـیتـه بـشـداری راستـوختـی لـ گـردوونـگـرایـیدا هـیـ. بـمـام پـرسـیار کـ ئـوـی دـتوانـ چـی بکات؟ توانای چ کارتـکردنـکی هـیـ؟ دـستـواژـی تاکـگـرایـی ئامـاژـی بـ هـز، بـیرکـردنـو و تـوانـین و کـمـمـهـوـستی

رنگاو ننگ ک شوی هاوبشیان قبو کردنی رس نای تی و س انت ربوونی تاک. ب مجر فیکری بوون ل ر گای ر کخستنی دیاریکراو و گفتوگ ی کی ر شنبیری د ن ت و. ل ر دا پ یامی ج و ه ری ف ل س ف د ت: د توانیت راست و خ ب ب دیاریکردن ب ش داری ل جیهاندا بک یت، د کر ب ب ن ئ و گ ر نگی گ انکارید کانی دوایین ق ناغی ت زی ر شنبیران ی، ب و مانا ی ش ف ل س ف ج ر ج و ه ر کی کارا و چالاکی ه ی.

گفتوگای نوان بادیو و ژیت

بادی: س ر تا ر خ ن گ ر تن ل کانتی نو، یان کانتی ئ کادیمی، ک ز تر ل د ب پانز سا ب ی د گ م و، ل دوو س رنجدا کورت د ک م و، ی ک م، سرووشتی مر ییوونی ف ل س ف، ئ ی چن مام م ل گ نامر ییوونی د کات؟ خوا، ب ک تایی، ر های ی. ئ و ی ل ف نسا ب (نامر ییوونی تی ری) ناو د بر ت. (مر ق) بونیاد کی ئایدی ل ل ژ ی و م ژووی ب خ ی دیاریکردو. من پ م وای ف ل س ف ه ر ل ئ فلاتوون و روو ب ووی نامر ییوون ب ت و. ف ل س ف خ ی د چ پ ن ت. ف ل س ف ک اری خ ی ل نامر ییوون و چ پاندا د بین ت و.

س رنجی دوو م، کات ب اسی تاک گ رای ی گ ردوونی لای کانت د ک ی ن. ت راستی، چونک ز ر ل ف یل سوفان باسی ب ش داری راست و خ ی تاک ل گ ردووندا د ک ن، ب ئ و ی باسی تایب تم ندی ر شنبیری کان، ن ت و یی کان، جیاوازیی ر گ زیی کان. ب ک ن. ئ م ب ر د وام پ م اند م ن تایب تم ندی گ ر ن گ، ر ز گ ر تنی تایب تم ندی ب ن مای. من ل گ تدا هاو ام و د ب ئ م د ژ ی ئ و ش و یی ک ن پ ر س تی ی تایب تم ندی ر شنبیری کان بین و. ب مام د ب ئ و ش بز انین ک پ یو ندی راست و خ ی تاک و گ ردوون، ش ت کی نامر یشی ت دای، ئ گ ر گ ردوونگ رای ی ت نها ل پ دراو مر ق یی ئاسایید ک دا کورت ب ک ی ن و، ئ و ناتوانین ب ر گری ل نامر ییوونی ب ک ی ن.

لای کانت پ یو ندی راست و خ ی نوان تاک و گ ردوون ب سات و خ ت ک و ب ن د، ک مر ق د خات ئ است ک ل س رووی مر ق و. ئ و تی ر ل بار ی سنوری مر ق و ع ق گ ور ی کانت د نو ن. ب م ئ م ه ی ه ز کی ح قیقی نیی ب رامب ر ب ک تاییوونی ع ق ی زانستی (وات ب رامب ر ه کشان ب ر و دا مان، ب رامب ر پ ش ک و تنی ئامراز کانی ت ک ن ل ژ یا و زیر کی د س ت ک ر د...) ت نها ئ و ی کانت فیکر کانی ب رادی ع ق ک ک ر د ت و. ئ یا ب ک تاییوون چار نووسی مر ق؟ پرسیاری ح قیقی ئ و ی، ئ یا ب ک تایی چ مانا ی کی ب ف ل س ف د دات؟ (ب ق س ی "ه راری" ئ م م

داهه نانا نوځي کان هه موو ئو هاوکشان يان به ت واوی گڼو،
 ئستا زیر کی د سترکد توانای با د ستری رهای هه ی...
 ژيژک: من ت واو له گڼت هاو ام، چونک مر ییوون به و شو ت نها
 له گڼ نامر ییوون د رد ک و لت، به مانا گ ردوونی ک ی و به
 شو ی کی راست وځ نامر ییوون تاک ه کار ک به مر ییوون. کانت
 له ر خندی ع ق ی پ ت جیاوازی له ن وان حوکمی نه گ تیف و حوکمی
 به ک تایی د کات. با به شو ی کی ساد به ین حوکمی نه گ تیف ئو
 حوکمی به ک وک پشت ین ستن نک ی له خود د کات، حوکمی به ک تایی
 به شو ی کی نه گ تیف پشت به خود د به ست. حوکمی نه گ تیف وک
 ئو ی به ین (رح فانی نیی). حوکمی به ک تایش وک ئو ی به ین
 (رح نه مر). ئیا ئو به و کو مان د بات؟ ر نگ ر مان
 ترسناک کان یارم تیمان بدن، ئم له مردو د گ ین. د زانین
 به استی مانای مردن چیی، مردن مردن، ک د ین ئو ک س مردو
 به سادی وات زیندوو نیی. به ام ئو ک س نه مردوو، وک
 ئد به ترسناک د ی ت، ئو به و مانای نیی ک هشتا زیندوو،
 ئو مردوو، به ام له حا تی ئاسایدا نیی: به کو مردو ی کی
 زیندوو. ئو دنیا ی کی نو د کات و، من پ موای ئو نه مردوو
 به خ ی ترانسندنتا ی کانتیی. به گومان به دیاریکراوی نه به مانای
 مر یی نه به مانای گیان داری، ئو ئاد میزادی نیی، به کو زیاد ی
 مر یی. به ام د م و به م زانست یاری زمانه وانی نیی.
 باد ی: ک شای ف ل س ف وک ز ر به پ یانوا ی به شو ی کی بند ت
 پ یو ندی به ر خند و ه ی. به و مانای ش ک د ین ئرکی ف ل س ف
 نه گ تیف د ک و ت و: ئا ماژ کردن به گومان، ر ح ر خندی و ه موو
 ئوانیدیک. به راستی د به ئوان به س ل م ن. به ام س لماندن
 نیی؟ چونک ئ گ ر د ستری له نودژیی وک و ردا، یان ئ گ ر چوو نه و
 پ یو ندی کی نا پ یو ندی و، ئو د به ت چوارچو ی کی نو ی
 فیکری بخات و به ه موو ه کار کانی و، به مج ر د توان
 بیرکردن و ی کی نو به نودژی بخات و و. ک وات ر گزی دیاریکراو
 به کاری ف ل س ف ی، نه س لماندن. ئو خا ک ل گ (د ل ز) ل س ر ی
 هاو ام، کات د ت له ج و ه ردا ف ل س ف بونیاد نانی چ مک.
 پویست (نامر ییوون) ت بگ ین، وک ئو ی ر گ ز کی چ مک
 س لماندن به ت، ک مر ف له ر گای ک چکردنی مر ف و بیر
 له د کات و. ه میش م س ل ی ک چکردنی مر ف پ شتر خ ی د س ل م ن،
 وک ئو ی پ یو ندی ناو کی پ یو ندی به له نوانی مر ییوون و
 نامر ییوون، نه ک نه مری مر ف.
 ژيژک: من گومانم له هاو ابوون ه ی، ئم له ر شبینی ر خندی پاش
 تاز گ ری و هاو این، به تایب تی ف کس خستن س ر نامر ییوون،

لڏاڻا ئايدِيءَ لڏاڻِيءَ کانِي دواي تازاڳري نامرڻيپوون زيادِيءَ کي ترسڻنڊاڻا وڌاڻا لڏاڻِيءَ دواڳري وڌاڻا.

میت‌ل‌ژیا یی کی ترسناک ل‌ بار یی ئاگر و ه یی، ک‌ پ‌ویست ناکات ز‌ر ل‌ ئاگر بچین‌ پ‌ش‌و، ب‌‌کو د‌ب‌ راستی ئ‌و م‌ساف‌ ی‌ پ‌ار‌زین، ئ‌و بیرکردن‌ و ی‌ و‌ک‌ ئ‌و ی‌ لای (ئادگار ئالان پ‌) ش‌ ه‌ ی‌، ئ‌و ی‌ ک‌ ئ‌م‌ ل‌ گو ی‌ خ‌ر‌ ندین و پ‌ویست‌ ئ‌و م‌ساف‌ گونجا و پ‌ار‌زین: ن‌ک‌ ب‌ ئ‌و ی‌ ب‌ ئار‌زووی خ‌مان کار‌ک‌انمان رایک‌ ی‌، و‌ک‌ ئ‌و ی‌ ش‌‌ی‌ رادیکالی ل‌ ئارادا ن‌ب‌ت، ب‌‌کو ب‌ ج‌خت‌کردن ل‌و ی‌ ک‌ ب‌ ش‌‌ رات‌ناک‌ ش‌ت. ه‌‌ب‌ت‌ ئ‌و ش‌‌و‌ا و پ‌‌چ‌وان‌ ی‌ نام‌ر‌ یی‌وون‌: نام‌ر‌ یی‌وون ب‌شای‌ک‌ ب‌ دووبار‌ پ‌ناس‌ کردن‌ و‌.

لەبارەی نەودزییدوو نموونەیەک بۆ دەهەنم و: یەکێک و نەییکی تاریکی لەسەر کارساتی کەمەگا کەشابوو، لە هەمان کاتدا گوتوو بووی هەموو بەدیلاکە بۆ ئێو حاڵەت، بەدیلاکی خراپتر دەبێت. ئێو و ش نەودزیید لەبارەی بیرکردنەوەی نەگەتیی.

بادیہ: دہم و زہر بہ سادہ یی بہم رگای جہ راوجہ رہہ یہ، بہ
قسہ کردن لہ سر ئو و نہودزیہ. ئو و ی گرنگہ ئو و یہ، فہلسہ فہ چہ
ئو و کاشانہ بہ رجہ ستہ دہ کات. و ک دہ زانین ئو و رخنہ یہ لہ شہوازی
دیموکراتیہ ت. ئو و جہ وہہ ری کہ شہ کہ یہ، ئو و لہ دانپہ دانان
قوہ سترہ.

ژيښټك: واپښت دروسۍ حقيقي ټو دروسيدۍ بټ، كۍ مردووۍ، ټوۍ بۍ كارھۍ ناني دروسيدۍ بۍ شوۍ سياسيۍ راستۍ كۍ، ټوۍ دۍ دروسۍ كټ خۍش بوټ، وۍ كۍ چن خۍت خۍشدۍ وټ. با لۍ خۍ مان پيرسين لۍ كبووردن مانۍ چيۍ، كا تۍ لۍ نو كۍ مۍ گاي خۍ رئاوايي هاوچۍ رخ پريسيۍ دۍ كۍ ين؟ ټۍ مۍ تۍ واو پۍ چۍ وانۍ دۍ بينين: لاقۍ نۍ كۍ يت. چونكۍ لاقۍ كردن بۍ شوۍ يۍ كۍ بنۍ تۍ كليۍ وشۍ كانۍ: لۍ نارۍ زووۍ كانت دۍ ترسمۍ، زۍر لۍ مۍ نزيكۍ نۍ بيتۍ وۍ. وا تۍ ټۍ گۍ زۍر تۍ ماشايۍ يۍ كۍ كۍ بڪۍ يت- ټوۍ لاقۍ كردنۍ بينينۍ، ټۍ گۍ رۍ قسۍ يۍ كۍ ناشيرين بۍ يۍ كۍ كۍ بۍ يت - ټوۍ لاقۍ كردنۍ زارۍ وۍ يۍ. بۍ گومان ټوۍ شوۍ ازۍ كۍ دياريكراوۍ لۍ كنۍ بووردنمان بۍ دۍ كۍ شټ: لۍ كنۍ بووردن بۍ رامۍ رۍ ټوۍ وديكۍ.

(3)

دستای مراق

یہ فا نوح ہراری

بیریار و مٲٲوونووسی بٲناوبانگی ئیسرائیلی (یٲقاٲ نوح هٲراری) ساٲی 1976 لٲدایکبووٲ، ساٲی 2002 بٲوانامٲی دکٲراری مٲٲووی لٲ زانکٲی ئٲکسفٲرد بٲدٲستھٲناوٲ. باسٲکانی هٲراری و بادٲٲ و ژٲٲٲک

یەکتر دښمن و بډیر یکه دښمنون، بډام پښت بډ شارستانیت دښمنستن... هډراری وکه ژیریک و بادیه باسی فډلسفډ لډ نښتادا ناکات، نډو باسی داهډنانډکانی مډف و تډکنډلډژیا و هاوکډشکانی لډگاریم و ماتریکس دډکات و جگډ لډو فډلسفډش وکه یکهک لډ گډانډوکان دډژمډرت.

یکه دنیا گومان و ډامان و پرسیار لډ بارډی گډانډوکان و ژیان و مډف و هډسوکډوتډکانی مډف بډرجډستډ دډکات، سډبارت بډ هاوکډشډ دژیکډکیډکانی نډوان ژیری، لډ بډردډوام بوون شتگډلډک دډخاتډ وو (جډگای سډرسامین) لډ پاراستنی جډری مډف و هډوډدان بډ لډناوبردنی نډستډری زډوی. بډ خوډندنډوی بیرکړدنډوکانی دډکډوینډ بیرکړدنډو لډ داهاتووی مډفایډتی کډ ئاخډ ډادی ژیری مډفی بډ (مانډوی مډف) دډستډدات. (هډراری) ئامازډی بډ دډکات، یان ئیتر بډ (مانډو) پډویستمان بډ جډرک لډ مډفی باډای، کډ جډگا بډو مډفډی ئډستا لډژ بکات؟ شارستانیت لډ قډاغی جیاوازدا پډناسډی جیاجیای بډ مډف بډخشیوو... پرسیار نډوډی ئایا "نامډف inhuman – یان وډنډ تډکنډلډژیکډکانی مډف لډ چډشنی بډتډکان و زډمبیډ... واتای مانډوی مډف دډگډیډنډت؟.

یوفاډ نوح هډراری دډډډ: ژیان گډیشتډتډ ئاستډک، ئیتر بډی وستی مډف، مډف بډرو داډمان هډدډکش. هډروها گومان دډخاتډ سډر کډی رډنگاوډنگی گډانډوکان (بډ فډلسفډشډو) کډ خډیان لډ چډند هډزار ساډکډ دوورتر نابینډو و هیچ لډکدانډوډیکشیان بډ ملیارها ساډ نیډ. نډو پډیوایډ نډو هډموو گډانډوانډ بډ ئاگان لډ پډشینډ مډفایډتیډکان و زډوی و هډسارډکانی دیکډ. دډډډ نډم بډهډی پډشکډوتنی ئامرازډکانی تډکنډلډژیا و زیرکډی دډستکړدډو، لډبډردډم جیهانکډی مډدرډنی جیاوازداين. ئیتر داهډنانډ نوډیډکان هډموو نډو هاوکډشانډیان بډتډواوی گډیو و ئډستا زیرکډی دډستکړد توانای باډادډستی رډهای هډی... نډوی هډراری دډیډتډ ئډستای ئاین و فډلسفډ و سیاست و ئایدیډلډژیا و ئډدډ و... گډانډو گډورډکان نیډ، بډکو ئډستای زیرکډی دډستکړد و داهډنانډ زانستیډکانډ.

لډ کتډبی (هډمډ دیوس) دا دډډډ: مډف بډ درډژایی مډژوو بډ سډ کډشډی گډورډدا تډپډیوو؛ یکهکډمیان: (برسډتی) دووډمیان: (نډخډشی) سډیډمیان: (جډنگ). بډپډی داتاکانیش ئډستا مډف، بډ سډ شډو کډنتډیډی نډو سډ کډشډیډی کړدوو: یکهکډمیان: (قډوډوون)، کډ ترسناکتر لډ برسډتی. دووډمیان: (نډخډشی شډکړ) کډ ترسناکتر لډ تیرر و جډنگ. سډیډمیان: (بډساډچوون)، کډ هډکارکډی سډرکډی بډ مردن.

دواي ماوډیډکی زډر مډف بډ چډی هډوډیداو بډرو (نډمډی) و

(خشبختی) و (ژیانکی نږم و گډرمی خواوښدئاسا) هڼگا و بڼه. له
دواي هڼموو ئوانه ئامانجهکاني مرځايته گډيشته به (نږمري) و
(خشبختی) و (خوداوښدته). يککم به هڼي داهڼان و دروستکردني
هڼموو ئندامکاني لهشي مرځ، بهشوهيکي باشته لهوي هڼيبوو.
دووهم: خشبختيکي گډوره، به هڼي نهڅشنکهوتن و ماندوونهوون
و بهزارنهوون و دتهنگنهوون و پيرنهوون... سځيهم: خوداوښدته،
به هڼي بهستنهوي مځکي مرځ به ئامري زیرکي دښتکرد و
نازيرکهکان و دښتگيشته به هڼموو شوڼ و شته به هڼي داناني
کاميراوه.

خوښندنهوي عډولموتلهيب عډوول
هڼولهر 5/1/2024

سځچاو:

- 1- الفلسفه في الحاجر- الان باديو وسلافوي جيجه
سحب وتعديل: علاو بريك هنيدي، تحرير: بيتر انگلمان
ترجمه وتقديم: يزن الحاج.
دار التنوير للگباء والنشر- لبنان: بيروت 1. 2013
- 2- الانسان الاله- تاريخ وجيز للمستقبل- يوفال نوح هراري.
ترجمه: حمد سنان الغيبي وصالح علي الفلاح.
- 3- ٢١ وان به سځدي 21. يځا نوح هڼراري.
وږگځاني له فارسيوه ئاري رهشيد.
چاپي دووهم، تهميموزي 2022، دځگاي رهشبيري جهمال عيرفان.